

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՍԿԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

«Որչափ ես առաւել է մարդ եմ գոյխար»
(ՍԱՅԹ. ԺԲ. 12)

Աւետարանական այս խօսքին մէջ երկու բաներ՝ մարդն ու ոչխարը, կը բաղդատուին իրարու հետ։ Ոչխարը ունի իր առաւելութիւնները, նոյնպէս մարդը ունի իր արժէքները։ Սակայն երբ ասոնք իրարու հետ բաղդատութեան գրուին, մարդը աւելի կը կշռէ բարոյապէս քան ոչխարը։ Հետեւաբար Սրբազան Մատեանը իրաւամբ կ'ըսէ. «Մարդը որչափ աւելի է ոչխարէն»։

Ոչխարը Ս. Գրոց մէջ նուիրական կենդանիներէն մին է։ Ամէն կենդանի ունի իր համեմատական արժէքը, բայց ոչխարը անոնց մէջ, եթէ ոչ ամենաարժէքաւորը, գէթ արժէքաւորներէն մին նկատուած է։ Ոչխարին արժէքը կը կայանայ նախ՝ իր օգտակարութեան մէջ։ Անոր բուրդը ձմեռուան մեր տաքուկ հանգերձեղէններուն ատաղձը կը կազմէ, մորթը վաճառականութեան ու ճարտարարուեստի մէջ կարեւոր տարր մըն է, իսկ միւսը մեր սեղանները զարդարող համադրամ կերակուրներուն փառապսակը կը հանդիսանայ։

Երկրորդ՝ ոչխարին արժէքը իր բնաւորութեան մէջ է։ Անիկա գայլի պէս զիշատիչ, աղուէսի նման նենգամիտ, օձի պէս թունաւոր և խոզի նման ցեխերու մէջ տապալկող մը չէ, այլ օժտուած է անմեղութեամբ, հլութեամբ, հնազանդութեամբ և համբերատարութեամբ։

Անմեղութիւն, հլութիւն, հնազանդութիւն և համբերութիւն. այս չորս գեղեցիկ յատկութիւններուն պատճառաւ է որ ոչխարը Աստուածաշունչի մէջ խորհրդանշանը կը կազմէ արդարեւորուն, իսկ այժմ՝ իր վայրագ բնաւորութեան համար մեղաւորները կը ներկայացնէ։ Ոչխարին բազմապիսի օգտակարութիւնը ցոյց տալու համար հրէից Թալմուտ գիրքը կ'ըսէ. «Մօխէ՛ ազարակդ և ոչխար մը գնէ, բայց ոչխարդ ծախելով ազարակ մի գնիր»։

Ոչխարները ընտանեկան են և խումբով կ'արածուին լեռներու ու դաշտերու վրայ։ Այս իսկ պատճառաւ, Սրբազան Մատեանին մէջ Աստուածոյ ժողովուրդը ոչխարի հօտին նմանցուած է։ Յիսուս, մեր փրկիչը, ինքզինքը քաջ հովիւ կ'անուանէ, և Իրեն հետեւողներուն ոչխար անունը կուտայ։ Ինչպէս կ'ըսէ. «Ես եմ հովիւն քաջ, հովիւ քաջ զանձն իւր գնէ ի վերայ ոչխարաց» (Յովհ. Ժ. 11)։ Ս. Գրոց մէջ այսպէս իբր նմանութիւն և օրինակ՝ ոչխարը յաճախ յիշուած է Թէ՛ Հին և Թէ՛ Նոր Աւստի մէջ։

Ոչխարը իր այս առաւելութիւններով սակայն չկրնար մարդու հաւասարիլ, որովհետեւ մարդը խորհող էակ է, իմացական, ընկերական, բարոյական ու հոգեւոր բարձր կարողութիւններով օժտուած՝ և իր ներկայ վիճակէն աւելի վսեմ էակ մը ըլլալու համար ալ տակաւին լի է շատ մը թաքուն ընդունակութիւններով։ Եթէ մարդ ոչխարէ մը աւելի արժէք կը ներկայացնէ, ուրեմն ի՞նչ բանի մէջ է անոր արժանիքը։

Ոմանք իրերը աշխարհիկ տեսակէտէ դիտելով մարդուն արժանիքը իր հարստութեան մէջ կը փնտռեն։ Ասիկա սակայն խրոդութեան հետ չի համաձայնիր։ Քանզի եթէ մարդու մը արժանիքը իր նիւթական կարողութեամբը չափուի, այդ պարագային չքաւորները պէտք է արժանիքէ զուրկ համարուին, մինչդեռ աղքատներ կան որոնք աւելի բարձր արժանիք կը ներկայացնեն այսօր քան թէ շատ մը մեծահարուստ անձեր։ Ոմանք ալ մարդուն արժանիքը իր ստացած դաստիարակութեան մէջ տեսնելու կը փնտռեն։ Այս ալ դարձեալ սխալ է։ Որովհետեւ եթէ այդպէս ըլլայ, տգէտ ու անուս մարդիկ արժանիքէ զուրկ պէտք է համարուին, մինչդեռ տգէտ նկատուած մարդոց մէջ քիչ չեն անհատներ՝ որոնք աւելի վեհանձն են քան թէ համալսարանական կոչուած շատ մը մտաւորականներ։ Ուրիշներ ալ մարդուն արժանիքը իր ունեցած գիրքին ու տիտղոսին հետ կը կապեն։ Այս մտածելակերպը ևս հնուս է ուղիղ ըլլալէ։ Վասնզի եթէ ասիկա շիտակ ըլլայ, ընկերական բարձր գիրք չունեցող և կամ բարձր աստիճաններէ ու տիտղոսներէ զուրկ մարդիկ անարժէք պէտք է նկատուին։ Իրականութեան մէջ սակայն, հասարակ մարդոց մէջ յաճախ աւելի ար-

Ժանիք ունեցող անհատներ կը գտնուին, քան թէ ընկերական, քաղաքական և եկեղեցական բարձր զիրքեր ու պաշտօններ ունեցող անձերու մէջ:

Այս արտայայտութեամբ, ի հարկէ, ըսել չենք ուզեր թէ հարստութիւնը, զաստիարակութիւնը, տիտղոսներն ու աստիճանները անարժէք բաներ են: Ո՛չ երբեք: Այլ կ'ուզենք շեշտել թէ մարդու մը արժանիքը ո՛չ գրամով, ո՛չ ուսումով, և ո՛չ ալ բարձր տիտղոսներով ու պաշտօններով կը չափուի, այլ իր ցոյց տուած վսեմ նկարագրով, ազնիւ վարք ու բարքով, և բարի ու օգտաշատ կենցաղով: Այլ բաներով, մարդուն արժանիքը արտաքին բաներու հետ կապուած ըլլալէ աւելի ներքին է, տեսանելի ըլլալէ աւելի՝ անտեսանելի, և ֆիզիքական ըլլալէ աւելի՝ հոգեկան: Այսուհանդերձ, մարդու իսկական արժանիքը մատնանշող կան շատ մը բանաւոր պատճառներ, որոնցմէ մի քանին կ'արժէ յիշել:

Ա. — Մարդ Աստուծոյ արարչագործութեան փառապսակը կը կազմէ եւ ասիկա ինքնին գոհացուցիչ պատճառ մըն է անոր արժեքաւոր եակ մը ըլլալուն: Երբ կ'ըսենք թէ մարդ Աստուծոյ արարչագործութեան փառապսակն է, ասով կ'ուզենք մատնանշել թէ նա իր Արարչին զուլս գործոցն է: Օրմանեան մեզի ժամանակակից հեղինակ մըն է, ունի մէկէ աւելի երկասիրութիւններ, բայց «Ազգապատում»ը իր զուլս գործոցն է: Այս ըսելով, իր գրած միւս գիրքերուն արժէքը կոտրած չենք ըլլար, այլ անոնց համեմատական գրական ու բարոյական արժէքը գնահատելով հանգերձ կը շեշտենք թէ Օրմանեան իր «Ազգապատում» գիրքին համար աւելի խմացականութիւն և ճիգ գործածած է:

Նմանապէս երբ կ'ըսենք թէ մարդ Աստուծոյ արարչագործութեան զուլս գործոցն է, կ'ընդունինք նախ թէ Աստուծոյ ստեղծած ամէն ինչ լաւ է և արժէքաւոր, յետոյ կը մատնանշենք միաժամանակ թէ մարդը ստեղծելու համար նա, իբրեւ ճարտարապետ, աւելի հոգածութիւն ցոյց տրւած և աւելի զոհողութիւն ըրած է:

Ստեղծագործութեան արարքին մէջ

մարդ բուն նպատակակէտն է: Ճարտարապետ մը երբ կը ծրագրէ շէնք մը կառուցանել՝ նախ փայտէ կայան մը կամ բարձրաւանդակ մը կը շինէ, և ապա կը սկսի բուն շէնքի շինութեան: Փայտէ և կամ տախտակէ կայանին արժէքը առժամայէ, վստիկի բուն շէնքը չէ այն, այլ շէնքի մը նախապատրաստութիւնը, ինչպէս յառաջաբանը բուն գիրքը չէ, այլ գիրքին սկզբը, նաւորութիւնը: Նմանապէս Աստուծոյ ալ իր արարչագործութեան շրջանին մարդուն ստեղծագործութիւնը պահած է ամենէն վերջը: Իբրեւ նախապատրաստութիւն ստեղծած է նախ անշունչ իրերը, յետոյ բոյսերը, ապա կենդանիները, և ամենէն վերջը մարդը: Ահա՛ այս իսկ պատճառաւ մարդը կը կազմէ արարչագործութեան բարձրագոյն նպատակակէտը, փառքն ու պարծանքը:

Անշունչ իրերը ստեղծագործութեան մէջ նպատակ մը չէին, այլ նպատակակէտին հասնելու համար նախաքայլ մը: Բոյսերը արարչագործութեան զուլս գործոցն էին կազմեր, այլ զուլս գործոցը արտագրելու համար սկզբնաւորութիւն մը: Նոյնպէս կենդանիներ ստեղծագործութեան նշանաբանը չեն եղած երբեք, այլ սոսկ նշանաբանի մը հասնելու միջոցը: Արարչը այս բոլորը ստեղծեց իսկ մարդուն սիրոյն համար, և կամ մարդը ստեղծելու զխաւմով զանոնք գործածեց իբրեւ նախապատրաստութիւն: Տիեզերքի մէջ չկայ բան մը որ մարդուն սիրոյն համար ստեղծուած չըլլայ: ամէն ինչ որ գոյութեան եկած է մեր օգտին ու երջանկութեան համար է:

Բնութեան մէջ անշունչ իրը թէ և ունի իր կարեւոր տեղը, բայց կրաւորական է անոր օգտակարութիւնը: Բոյսը թէ և արժէք մը կը ներկայացնէ, սակայն զիտակից չէ իր գոյութեան: Կենդանին թէ և արժէքաւոր արարած մըն է, բայց և այնպէս չի կրնար հակադէմ իր արարքները: Իսկ մարդուն գիրքը ներգործական է բնութեան մէջ, զիտակից է նա իր օգտակարութեան, և կարող է զսպելու իր ոյժերը: Ուստի մարդը աւելի արժէք կը ներկայացնէ այս ընդարձակած աւալ տիեզերքին մէջ քան միւսները՝ որոնք գոյութեան իրաւունք ստացած են պարզապէս մարդը յառաջ բերելու իբր նախապատրաստութիւն: Երբ

մարդ գիտակցութեան գայ և զգայ իր այս բարձր գիրքը տիեզերքի մէջ, իսկոյն կը հրաժարի անասնական մակարդակի վրայ ապրուած գետնաքարչ կեանքէն և կը նըւիրէ ինքզինքը աւելի բարձր ու աւելի ազնիւ ապրելակերպի մը՝ որ պատիւ կը բերէ թէ՛ իրեն և թէ՛ իր Արարչին, որուն ստեղծագործութեան զուլս զործոցն է ինք:

Բ. — Մարդ իր Արարչին պատկերովը ստեղծուած է: Ասիկա ուրիշ պատճառ մըն է որ երևան կը բերէ անոր ներքին արժանիքը: Մարդ էակը միացումն է մարմնի և հոգիի: Մարմինը կը բաղկանայ կարգ մը տարրերէ, որոնք են թթուածին, ջրածին, բնածուխ, բորոկածին, կրաքար, փոսփոր, պոտասիոն, ծծումբ, սօտիւմ, քլորին, մէկնիզիւմ, երկաթ, և այլն: Մարդուն արժանիքը, բնականաբար, իր ֆիզիքական կազմին մէջ չէ, այլ իր հոգեկան կարողութիւններուն մէջ:

Մարդու հոգին Աստուծոյ շունչն է, Անոր հոգիէն փրցուած կայծ մը: Երբ Աստուած հինգ օր գործեց և վեցերորդ օրը իր արարչագործութեան զագաթնակէտին հասաւ և մարդը գոյութեան բերաւ, անոր տուաւ իր հոգիէն մասնիկ մը: Ապա մարդը սկսաւ կրել իր վրայ իր արարչին պատկերը: Մարդ մարմնով որքան աշխարհիկ է, նոյնքան իր հոգիով աստուածային: Այո, մարդն է տիեզերքի մէջ այն եզակի արարածը՝ որ կը կրէ իր վրայ Աստուծոյ պատկերը, ինչպէս նաև օժտուած է բարոյական և հոգեկան բազմաթիւ կարողութիւններով՝ որոնք անմահ են ու յաւիտեական: Պշտոն՝ նկատի առնելով մարդկային հոգիին աստուածային ծագումը, մարդը այս աշխարհի մէջ աստուածներու յաջորդը կը համարէր:

Երբ Սուրբն Պօղոս, Յունաստանի մէջ, Արիստագոսի բլուրին վրայ կեցած կը քարոզէր Աթենացիներուն, անոնց բանաստեղծներուն խօսքերէն կոչում ընելով ըսաւ թէ մարդ Աստուծոյ ցեղէն յառաջ եկած է (Գործք, ԺԷ. 28-29): Այսինքն, Աստուած և մարդ օտար էակներ չեն իրարու, այլ ազգակիցներ, արարիչ և արարած, հայր և որդի:

Մեր անմահ եղիչէն, իր Թաղման ճա-

սին մէջ կ'արտայայտուի այս ուղղութեամբ հետեւեալ բառերով. «Իշխանութեան տէր մարդիկ իրենց անունով արձաններ կը կանգնեն, և իրենց պատկերները կը նկարեն դրամի վրայ, որովհետեւ պատկերազիր նկարով է որ ոսկին կը մեծարուի ու կը յարգուի աշխարհի մէջ: Ես՝ իմ կենդանի պատկերը մարդու կենդանի գէմքին վրայ նկարեցի, կ'ըսէ Աստուած: Աշխարհի վրայ միայն մարդն է որ Աստուծոյ կը նմանի: Աստուած մարդուն միայն կ'երևի. Աստուած երկրի վրայ մարդը միայն կը սիրէ. միայն Աստուած մարդասէր է և միայն մարդն է աստուածասէր: Աստուած մարդու համար մարդացաւ և Աստուծոյ համար մարդը աստուածացաւ» (*):

Եթէ այս է իրողութիւնը, ինչո՞ւ ումանք փոխանակ Աստուծոյ պատկերը կրելու սատանային զխաղիծը կը կրեն: Իտալացի նշանաւոր նկարիչ Տը Վինչի (De Vinci) անգամ մը պատկեր մը գծեց որ կը ներկայացնէր ամենագեղեցիկ մարդու մը գէմքը: Տարիներ վերջ ուղեց ամենատեղի մարդու պատկերը նաև գծել, ուստի պտտեցաւ տոգին անդին և օր մը սրճարանի մը անկիւնը գտաւ մէկը որ կրնար օրինակ ըլլալ տգեղութեան: Եւ այսպէս ունեցաւ երկու նկարներ, մէկը օրինակ գեղեցկութեան, իսկ միւսը՝ տգեղութեան: Բայց վերջէն տեղի ունեցած քննութիւնները ցոյց տուին թէ այս երկու պատկերներուն տէրը միևնոյն անձն էր:

Մարդը թէև ունէր բարոյական ու հոգեկան փայլուն կարողութիւններ և գեղանի գէմք, սակայն երիտասարդ հասակէն ինքզինքը անառակութեան և մոլութիւններու այնքան յանձնած էր որ մեղքը իր իմացական ու բարոյական կարողութիւնները ջլատելէ զատ ֆիզիքական գեղեցկութիւնն ալ աւրած էր բոլորովին: Եւ ահա գեղեցկութեան տիպար մը եղած էր այսպէս տգեղութեան օրինակ մը: Նոյնը շիտակ չէ՞ր միթէ անառակ որդիին համար, երբ նա կորազուլս ու կորաքամակ իր հօրը տունը վերադարձաւ. ի՞նչ էր ֆեսցած իր վրան իր նախկին աշնուականութենէն: Ոչինչ:

(*) Տե՛ս Լոյս Երաթաթերթը, Կ. Պոլիս, 1905, էջ 7:

րին և չարը: Բարիին պաշտպան ըլլալ Աստուծոյ գործակից ըլլալ է: Արդարութեան դատին ակոյեան կանգնել, որին, որքեայրին, արկածեալին և կեանքի պայքարին մէջ զժախտացածներուն օգնութեան հասնիլ՝ Աստուծոյ գործին մղում տալ է: Շատ զիրին է հոսանքէն քշուիլ և չարին գործակից դառնալ, բայց ասիկա ստորնացում է, բարոյական մակարդակէն վար իջնալ է: Մեծութիւնը բարձրանալու և ուրիշները բարձրացնելու մէջ կը կայանայ: Աստուած մարդուն այնքան արժանիք տուած է որ զայն իրեն գործակից նշանակած է իր թագաւորութեան սուրբ գործին մէջ:

Յիսուս, մեր կեանքի առաջնորդը, երբ աշխարհ եկաւ նոյն չափովն ընթացաւ: Յիսուսի ամէն մէկ խօսքը, արարքը, շարժուծներ իր վրայ Աստուծոյ ներկայութիւնը և Անոր հետ իր ունեցած գործակցութիւնը կը մատնանշէին: Երբ Յիսուս Գողգոթայի վրայ կը տառապէր, Աստուած թէև մէկ կողմէն խորունկ ցաւ զգաց իր Միածին Որդւոյն չարչարանքներուն համար, բայց միւս կողմէն, այդ չարչարանքներուն միջոցաւ նա կրցաւ իր կատարեալ սէրը ծանօթացնել աշխարհի: Նա ինքզինքը Հօրը հետ այնքան նոյնացուց որ Անոր գործը իր գործը եղած էր: Մենք ևս Աստուծոյ գործակիցները կ'ըլլանք երբոր հետեւինք մեր Փրկչին հետքերուն: Քանի որ Աստուած տուած է մեզի այս առանձնաշնորհումը, ինչո՞ւ չվայելենք զայն: Գահաժառանգ մը պէտք է իբրեւ գահաժառանգ ապրի: Ճաւալի է սակայն ըսել որ այսօր որքա՞ն մարդիկ կան երկրագնդիս վրայ՝ որոնք Աստուծոյ գործակից չըլլալէն զատ ոչխարի մը չափ ալ օգտակարութիւն չունին մարդկութեան համար: Ան որ իր Արարչին իբրեւ ներկայացուցիչը բարիին գործակից չէ այս աշխարհի մէջ՝ մեղանշած կ'ըլլայ բնութեան

սկզբունքներուն և Աստուծոյ ստեղծագործութեան նպատակին դէմ:

Աստուծոյ կամքն է որ մարդիկ գնահատեն ճշմարտութիւնը, սիրեն արդարութիւնը և իրարու հետ ունենան շիտակ յարաբերութիւն, և որով վայելեն աշխարհի մէջ մտքի անգործութիւն ու սրտի խաղաղութիւն: Ինչպէս երկինքի մէջ նմանապէս երկրի վրայ Աստուած ծրագրած է որ տիրապետէ իր կամքը, և այսպէս երկրի վերածուի երկինքի: Եւ այս աշխարհը փոխանակ տանջարան մը ըլլալու, ըլլայ երջանկարան մը, և ամէն ոք ապրի հոն երջանիկ ու բարեբաւտիկ կեանք մը: Այս է ահա Աստուծոյ ծրագիրը մարդոց համար:

Յիսուս աշխարհ եկաւ իրագործելու Աստուծոյ յղացած տիեզերական եղբայրակցութեան այս գեղեցիկ ծրագիրը: Մեր ալ պարտականութիւնն է Աստուծոյ հետ գործակցիլ իրականացնելու համար այս ծրագիրը: Առով է որ կրնանք արդարացնել այս երկրագնդին վրայ մեր գոյութեան իրաւունքը:

Ի՞նչ է մեղքը. չէ ուրիշ բան բայց եթէ մեր բարոյական բարձր մակարդակէն վար իջնալ: Ի՞նչ է փրկութիւն. չէ այլ ինչ բայց եթէ գիտակցիլ իբր մարդ մեր բարձրագոյն կոչումին, և խելոյն հրաժարիլ մեղսալից կեանքէն և վերանալ գէպի այն վսեմ կեանքը՝ որ մեզի համար սահմանուած է Տիեզերքի Արարչին կողմէ: Ասիկա կարելի է Յիսուս Քրիստոսի հետ միանալով և Անոր հետ շփման գալով:

Եթէ կը զգանք թէ Աստուծոյ արարչագործութեան զուլս գործոցն ենք և Անոր պատկերովը ստեղծուած՝ փայլեցնենք այդ պատկերը մեր վրայ, առօրեայ մարդոց հետ ունեցած մեր բոլոր յարաբերութիւններուն մէջ:

ԳՐ. Ա. ՍՈՐԱՅԵԱՆ

Յեղեց, Գալիլ.